

πράγμα ἐκεῖνο νοεῖν. Ὁ δὲ θεῖος νοῦς οὐδενὶ ἐτέρῳ εἶδει νοεῖ ἀλλ' ἢ τῇ θεῖα οὐσίᾳ, ὡς δέδεικται· ἡ δὲ οὐσία αὐτοῦ τῶν πραγμάτων πάντων ἐστὶν ὁμοιότης· κατὰ τοῦτο τοίνυν ἔπεται, ὅτι ὅπερ ὁ θεῖος νοῦς ἐν ἑαυτῷ συλλαμβάνει καθὼς ἑαυτὸν νοεῖ, ὅπερ ἐστὶν ὁ λόγος αὐτοῦ, οὐ μόνον ἐστὶν ὁμοιότης αὐτοῦ τοῦ νοουμένου Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ πάντων ὧν ἐστὶν ὁμοιότης ἢ θεῖα οὐσία· καὶ καθ' ἓνα λογισμὸν νοητὸν, ὅς ἐστιν ὁ θεῖος Λόγος, πλείω δύνανται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ νοεῖσθαι.

LIV. — Ὅπως ἡ θεῖα οὐσία μία καὶ ἀπλή οὐσα, ἰδία ὁμοιότης ἐστὶ πάντων τῶν νοητῶν.

Ὁ γὰρ θεῖος νοῦς, ὅπερ ἐστὶν ἴδιον ἐκάστου, ἐν τῇ ἑαυτοῦ οὐσίᾳ δύναται συλλαμβάνειν, ἅμα νοῶν ἐν ᾧ καὶ τῆς ἰδίας τελειότητος ἕκαστον ἀποδεῖ· ὡς λόγου χάριν, νοῶν τὴν ἑαυτοῦ οὐσίαν, ὡς δυναμένην ὁμοίαν γίνεσθαι κατὰ τὸν τῆς ζωῆς, | ἀλλ' οὐ κατὰ τὸν τῆς γνώσεως τρόπον, λαμβάνει τὸ ἴδιον εἶδος τοῦ φυτοῦ· εἰ δὲ ὡς δυναμένην ὁμοίως γίνεσθαι κατὰ τὸν τρόπον τῆς γνώσεως ἀλλ' οὐ τοῦ νοῦ, τὸ ἴδιον εἶδος λαμβάνει τοῦ ζώου· οὕτω δὴ καὶ περὶ τῶν ἄλλων. Οὕτω τοίνυν φανερόν, ὡς ἡ θεῖα οὐσία, καθόσον ἐστὶν ἀπολελυμένως τελεία, ὡς ἴδιος λόγος ἐκάστου λαμβάνεσθαι δύναται· ὅθεν κατὰ ταύτην ὁ Θεὸς ἰδίαν ἔχει περὶ πάντων γνῶσιν. Ἐπεὶ δὲ ὁ τοῦ ἑνὸς ἴδιος λόγος τοῦ τοῦ ἐτέρου ἰδίου λόγου διακρίνεται, ἡ δὲ διάκρισις πλήθους ἐστὶν ἀρχή, ἀνάγκη ἐν τῷ θείῳ νῷ διάκρισιν τινα καὶ πλήθος τῶν λόγων νοεῖν, καθὼς τὸ ἐν τῷ θείῳ νῷ ὄν, ἴδιος λόγος τῶν διαφόρων ἐστὶν. Καταλείπεται τοίνυν μὴ εἶναι πλείους ἢ διακεκριμένους ἐν τῷ θείῳ νῷ τοὺς τῶν πραγμάτων λόγους, εἰ μὴ καθόσον ὁ Θεὸς γινώσκει τὰ πράγματα πλείοσι καὶ διαφόροις τρόποις αὐτῷ ἕξομοιοῦσθαι δυνάμενα· καὶ διὰ τοῦτο φησὶν Αὐγουστίνος, ὅτι „ἐτέρῳ λόγῳ τὸν ἄνθρωπον πεποίηκεν ὁ Θεός, καὶ ἐτέρῳ τὸν ἵππον“· καὶ τοὺς τῶν ὄντων λόγους, πεπληθυσμένως ἐν τῷ θείῳ νῷ εἶναι φησὶν· ἐν ᾧ ἀμηγέπη καὶ ἡ τοῦ Πλάτωνος σφίζεται δόξα περὶ ἰδεῶν, αἷς τὰ ἐν τοῖς ὑλικοῖς ὑφεστῶτα εἰδοποιεῖται.

LV. — Ὅτι ὁ Θεὸς ὁμοῦ πάντα νοεῖ.

Ἐκ τούτων περαιτέρω φανερόν, ὅτι ὁ Θεὸς ὁμοῦ πάντα νοεῖ· ὁ γὰρ ἀνθρώπινος νοῦς, ὅταν πλείω τινὰ λαμβάνῃ ἠνωμένα κατὰ τινα τρόπον, ὁμοῦ ταῦτα νοεῖ· ὁμοῦ γὰρ ὅλον τὸ συνεχές νοεῖ, καὶ οὐ τὸ μέρος μετὰ τὸ μέρος· καὶ τὴν πρότασιν ὅλην, καὶ οὐ τὸ ὑποκείμενον πρότερον, εἶτα τὸ κατηγορούμενον· καθ' ἓν γὰρ εἶδος τοῦ ὅλου πάντα περιλαμβάνει τὰ μέρη, ὥστε τὰ ἐνὶ εἶδει γινωσκόμενα πολλὰ ὁμοῦ νοεῖσθαι δύνανται· πολλῷ

δὲ μᾶλλον ὁ Θεὸς ἅπερ γινώσκει, ἐνὶ εἴδει πάντα γινώσκει, ὅπερ ἐστὶν ἡ οὐσία αὐτοῦ· πάντα ἄρα νοεῖν ὁμοῦ δύναται.

*Ἐτι, τοῦ μεταβατικῶς πλείω νοῦντος νοῦ ἀδύνατον μίαν ἐνέργειαν εἶναι· αἱ γὰρ ἐνέργειαι κατὰ τὰ ὑποκείμενα διαφέρουσιν, καὶ διὰ τοῦτο δεῖ ἄλλην εἶναι, ἢ τὸ πρῶτον νοεῖ, καὶ ἄλλην ἢ τὸ δεύτερον· τοῦ δὲ θείου νοῦ μία ἐνέργεια, ἥτις ἐστὶν ἡ οὐσία αὐτοῦ· καὶ ὁμοῦ ἄρα πάντα νοεῖ.

*Ἐτι, ἡ μετάβασις ἐν χρόνῳ καὶ κινήσει.

*Ἐτι, τὸ τόδε μετὰ τόδε νοεῖν ἐστὶ τὸ ποτὲ μὲν δυνάμει, ποτὲ δὲ ἐνεργείᾳ νοεῖν· ἀλλὰ ταῦτα οὐ προσήκει τῷ Θεῷ.

Ταύτῃ τῇ ἀληθείᾳ καὶ ἡ θεία Γραφή μαρτυρεῖ· | ἐν γὰρ τῇ Ἰακώβου f. 27 καθολικῇ λέγεται, ὅτι „παρὰ τῷ Θεῷ οὐκ ἐστὶ παραλλαγή, ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα“.

LVI. — Ὅτι ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ οὐκ ἐστὶ καθ' ἕξιν.

*Ἐκ τούτου φανερόν, ὅτι ἐν τῷ Θεῷ οὐκ ἐστὶ γνῶσις καθ' ἕξιν· ἐν οἷς 16 γὰρ τοῦτ' ἐστὶν, οὐχ ὁμοῦ πάντα γινώσκουσιν, ἀλλὰ τὰ μὲν ἐνεργείᾳ, τὰ δὲ ἕξει· ὁ δὲ Θεὸς ὁμοῦ πάντα ἐνεργείᾳ νοεῖ.

*Ἐτι, ὁ ἔχων τὴν ἕξιν καὶ μὴ θεωρῶν, ἐν δυνάμει πως ἐστὶν· ἐτέρως μέντοι ἢ πρὸ τοῦ λαβεῖν τὴν ἕξιν.

*Ἐτι, οὐ καθ' ἕξιν μόνον νοῶν οὐκ ἐστὶν ἐν τῇ ἐσχάτῃ μόνον αὐτοῦ 20 τελειότητι.

*Ἐτι, ἡ ἕξις ποιότης ἐστὶ· διὸ καὶ ὡς τῆς διαθέσεως, ἢ τίς καθ' ἕξιν μόνην θεωρεῖ ἢ θέλει ἢ πράττει, ὁμοιουμένης τῇ τοῦ ὑπνώττοντος διαθέσει φησὶν ὁ Δαυὶδ, ἵνα τὴν ἐκτικὴν διάθεσιν ἀφέληται τοῦ Θεοῦ· „Ἴδου οὐ νυστάξει οὐδὲ ὑπνώσει ὁ φυλάσσων τὸν Ἰσραὴλ“· καὶ ἐν τῷ Ἐκ- 25 κλησιαστῇ· „Ἴδου οἱ ὀφθαλμοὶ Κυρίου πολλῶ φωτεινότεροι ὑπὲρ τὸν ἥλιον“· καὶ γὰρ ὁ ἥλιος αἰεὶ ἐστὶν ἐν τῷ φωτίζειν ἐνεργείᾳ.

LVII. — Ὅτι ἡ θεία γνῶσις οὐ μεταβατικὴ.

*Ἐκ τούτων φανερόν, ὅτι ἡ θεία γνῶσις οὐκ ἐστὶ συλλογιστὴ ἢ μετα- 30 βατικὴ· ὁ γὰρ Θεὸς οὐ θεωρεῖ ἐν μετ' ἄλλο, ὡσπερ ἐν διαδοχῇ, καθ' ὃν τρόπον ἡμεῖς ἀφ' ἐνὸς γνωσθέντος ἐπ' ἄλλο βαδίζομεν, ὡς ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἐπὶ τὰ συμπεράσματα, ἀλλ' ὁμοῦ πάντα νοεῖ, εἰ καὶ πᾶσαν μετάβασιν καὶ τὸ συλλογίζεσθαι γινώσκει.

*Ἐτι, πᾶσα συλλογιστικὴ γνῶσις ἔχει τι δυνάμεως καὶ ἐνεργείας· καὶ 36 γὰρ τὰ συμπεράσματα ἐν ταῖς ἀρχαῖς δυνάμει εἰσὶν.

*Ἐτι, ἐν τῇ μεταβατικῇ γνῶσει ἐστὶ τι αἰτιατόν· καὶ γὰρ αἱ ἀρχαὶ

11 Iac. 1, 17 24 Ps. 120, 4 26 Eccli. 28, 28 30 συλλογιστὴ sic, sans doute pour συλλογιστικὴ

τοῦ συμπεράσματος αἰτίαι· ἀλλ' ἐν τῷ Θεῷ οὐδὲν αἰτιατόν, οὔτε δύναμις ὀπωσοῦν τοιαύτη.

Ἔτι, καὶ ἡμῖν τὰ φύσει γινωσκόμενα χωρὶς συλλογισμοῦ εἰσι γνωστά· πολλῶ μᾶλλον ἐπὶ Θεοῦ, ὃς οὐσιώδη τὴν γνῶσιν ἔχει, πάντα ἄνευ συλλογισμοῦ γινώσκονται.

Ἔτι, καὶ ἐν ἡμῖν τὸ ὑπερέχον οὐ συλλογισμὸς ἐστίν, ἀλλὰ νοῦς, ὃς ἐστίν τῶν ἀρχῶν καὶ τῆς ἀποδείξεως αἰτία· τὸ δὲ ἐν ἡμῖν ὑπερέχον κατώτερον τοῦ ἐν τῷ Θεῷ ὄντος.

Καὶ ἡ θεία Γραφή „πάντα γυμνά καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ“ φησὶν εἶναι· ἃ δὲ τῷ συλλογίζεσθαι γινώσκονται, τῷ συλλογισμῷ διανοίγονται καὶ γυμνοῦνται.

LVIII. — Ὅτι οὐ νοεῖ τῷ συντιθέναι καὶ διαιρεῖν.

Γινώσκει δὲ πάντα τῷ γινώσκειν τὴν ἑαυτοῦ οὐσίαν, ἣν οὐ γινώσκει τῷ συντιθέναι καὶ διαιρεῖν, εἰδὼς ἑαυτὸν καθὼς ἐστίν· ἐστὶ δὲ ἄνευ ἀπάσης συνθέσεως.

f. 27^v Ἔτι, ἡ τῆς προτάσεως εἰδοποιηθεῖσα σύνθεσις κατὰ τὸν συντιθέντα καὶ διαίρουντα νοῦν ἐν τῷ νῷ ὑφίσταται, οὐκ ἐν πράγματι ἐκτὸς ὄντι τῆς ψυχῆς· ἀλλὰ τὸν θεῖον νοῦν ἀδύνατον σύνθετον εἶναι.

Ἔτι, ὁ συντιθεὶς καὶ διαίρων νοῦς διαφόροις συνθέσεσι τὰ διάφορα κρίνει· ἡ δὲ σύνθεσις καὶ διαίρεσις ἐνέργειά τις ἐστὶ τοῦ νοῦ· ἀλλὰ τὸ νοεῖν τοῦ Θεοῦ οὐκ ἐστὶ πολλαπλοῦν, ἀλλ' ἐν, καὶ ἡ νοητικὴ ἐνέργεια μία, ὡς καὶ ἡ οὐσία.

Οὐ διὰ τοῦτο δὲ ἀνάγκη λέγειν, ὅτι τὰ ἀποφαντικὰ οὐ γινώσκει· ἡ γὰρ οὐσία αὐτοῦ, μία οὐσα καὶ ἀπλή, παράδειγμά ἐστὶ πάντων τῶν πολλαπλῶν καὶ συνθέτων· καὶ οὕτω δι' αὐτῆς πᾶν πλῆθος καὶ σύνθεσιν τῆς φύσεως καὶ τοῦ λόγου γινώσκει.

Τούτοις δὲ καὶ ἡ Γραφή συνάδει· ἐν γὰρ τῷ Ἑσαΐα λέγεται· „Οὐ γὰρ ὡσπερ αἱ βουλαὶ μου, οὕτως αἱ βουλαὶ ὑμῶν“· καὶ ἐν ψαλμοῖς· „Κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὅτι εἰσι μάταιοι“· οὓς συμβαίνει κατὰ σύνθεσιν καὶ διαίρεσιν τοῦ νοῦ προχωρεῖν. Καὶ ὁ Διονύσιος· „Ἡ θεία σοφία, φησὶν, γινώσκουσα ἑαυτὴν, πάντα γινώσκει, καὶ τὰ ὑλικά ἀύλως, καὶ τὰ μεριστὰ ἀμερῶς“.

86 LIX. — Ὅτι οὐκ ἀποκλείεται τοῦ Θεοῦ ἡ ἀλήθεια τῶν ἀποφαντικῶν προτάσεων.

Ὁ γὰρ Θεὸς τῇ ἑαυτοῦ ἀπλουστάτη νοήσει, ἐν ἣ οὐκ ἐστὶ σύνθεσις καὶ διαίρεσις, οὐ μόνον τὰς οὐσίας τῶν πραγμάτων γινώσκει, ἀλλὰ καὶ

τάς ἀποφάνσεις οὕτως, ὥστε ὅπερ ὁ θεῖος νοῦς φησι τῷ νοεῖν, εἶναι σύνθεσιν καὶ διαίρεσιν, εἰ καὶ μὴ γινώσκει αὐτό, συντιθεῖς τε καὶ διαιρῶν· οὕτως οὖν οὐκ ἀποκλείεται τοῦ Θεοῦ ἡ ἀλήθεια, ἥτις κατὰ τὸν Φιλόσοφον περὶ τὴν τοῦ νοῦ σύνθεσιν ἐστὶ καὶ διαίρεσιν.

Ἔτι, ἡ θεία ἀπλότης οὐκ ἐκβάλλει τὴν αὐτοῦ τελειότητα· ἐν γὰρ τῷ ἀπλουστάτῳ εἶναι αὐτοῦ, ἔχει εἰ τι τελειότητος ἐν τοῖς ἄλλοις εὐρίσκεται κατὰ τινὰ ἀθροισμὸν τῶν τελειότητων ἢ τῶν εἰδῶν· ὁ δὲ ἡμέτερος νοῦς, ἀτελής ὢν ἔτι, ἐν τῷ τὰ ἀσύμπλεκτα περιλαμβάνειν τελειοῦται τῷ συντιθέναι αὐτὰ καὶ διαιρεῖν αὐτά, καὶ τότε τὴν ἀλήθειαν οἶδεν. Οὐκοῦν καὶ ὁ Θεὸς ταύτην ἔχει τὴν τελειότητα, ἐν ἀπλῇ μέντοι νοήσει καὶ τῷ Θεῷ πρεπούση. Ἐκ τούτου ἐστὶ τὸ ἐν ψαλμοῖς, ὅτι „ὁ Θεὸς ἡμῶν ἀληθής“, ἀλήθειαν ἔχων, ἢ ἐστὶν ἀγαθὸν τοῦ νοῦ κατὰ τὸν Φιλόσοφον.

LX. — Ὅτι ὁ Θεὸς ἐστὶν ἡ ἀλήθεια αὐτοῦ.

Ἡ γὰρ ἀλήθεια τελειότης ἐστὶ τῆς νοήσεως· τὸ δὲ νοεῖν τοῦ Θεοῦ, ταῦτόν ὃν τῷ εἶναι αὐτοῦ, τέλειόν ἐστιν, ἀλλ' οὐκ ἐπεισιούσης τινὸς τελειότητος, καθ' ἑαυτὸ δὲ τέλειον· ἢ ἄρα ἡ θεία οὐσία ἐστὶν αὐτὴ ἡ ἀλήθεια. f. 28

Ἔτι, ἡ ἀλήθεια ἀγαθὸν ἐστὶ τοῦ νοῦ· ὁ δὲ Θεὸς ἐστὶν ἡ ἀγαθότης αὐτοῦ· καὶ ἡ ἀλήθεια ἄρα αὐτοῦ.

Ἔτι, οὐδὲν ἐν τῷ Θεῷ κατὰ μετοχὴν ἐστὶν, ἀλλ' οὐσιωδῶς, ὡς τε καὶ ἡ ἀλήθεια· εἴτε τοίνυν περὶ τῆς τοῦ νοῦ ἀληθείας, εἴτε περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ πράγματος λέγοιμεν, ὁ Θεὸς ἐστὶν ἡ ἀλήθεια αὐτοῦ.

Τοῦτο δὲ βεβαιοῦται καὶ ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην, τοῦ Κυρίου λέγοντος· „Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή“.

LXI. — Ὅτι καθαρωτάτη ἐστὶν ἀλήθεια.

Ἡ γὰρ ἀλήθεια τὸ ψεῦδος οὐ πάσχει, ὡς οὐδὲ ἡ λευκότης τὴν μελανίαν.

Ἔτι, ὁ νοῦς οὐκ ἀπατάται ἐν τῷ γινώσκειν τὸ τί ἐστὶν, ὥσπερ οὐδ' ἡ αἰσθησις ἐν τῷ ἰδίῳ αἰσθητῷ· ἀλλ' οὐδ' ἐν ταῖς πρώταις ἀρχαῖς πλανᾶται· ἐν δὲ τοῖς συμπεράσμασιν ἐνίοτε, εἰς ἃ συλλογιζόμενος ἐκ τῶν ἀρχῶν πρόεισιν· ὁ δὲ θεῖος νοῦς πάντα γινώσκει τῷ τρόπῳ τοῦ γινώσκοντος νοῦ τὸ τί ἐστὶ· καὶ οὐδὲ συλλογιζόμενος ἢ μεταβαίνων.

Ἔτι, ἡ ἀνθρωπίνη γνῶσις αἴτιον ἔχει πως τὰ πράγματα· ὁ θεῖος δὲ νοῦς τῇ ἑαυτοῦ γνώσει τῶν πραγμάτων ἐστὶν αἴτιος, ὥστε εἶναι τὴν τοῦ θεοῦ νοῦ πρὸς τὰ πράγματα παράθεσιν, οἷα τῶν πραγμάτων πρὸς τὸν ἀνθρώπινον νοῦν· τὸ δὲ ψεῦδος αἴτιον ἔχει τὴν ἀνιστότητα τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ καὶ τοῦ πράγματος, ἥτις οὐκ ἐστὶν ἐν τοῖς πράγμασιν ἀλλ' ἐν τῷ νῷ.

Εἰ τοίνυν οὐκ ἦν ἐξίσωσις παντοῖα τοῦ θείου νοῦ πρὸς τὰ πράγματα, τὸ ψεῦδος ἐν τοῖς πράγμασιν ἂν ἦν, οὐκ ἐν τῷ νῷ. Ἄλλ' ἐν τοῖς πράγμασιν οὐκ ἔστιν· ἕκαστον γὰρ τοσοῦτον ἔχει τῆς ἀληθείας ὅσον δὴ καὶ τοῦ εἶναι· οὐδεμία τοίνυν ἀνισότης ἐστὶ μεταξὺ τοῦ θείου νοῦ καὶ τῶν πραγμάτων·
 5 ὥστε οὐδὲ ψεῦδος ἐν τῷ θείῳ νῷ καὶ ἀπάτη.

Ἔτι, ἐν τῷ Θεῷ ἐδείχθη μὴ δύνασθαι εἶναι κακόν· τὸ δὲ ψεῦδος κακόν τοῦ νοῦ, ὡσπερ τὸ ἀληθές ἀγαθόν. Ἐντεῦθεν ἐστὶ τὸ ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους· ὅτι „ὁ Θεὸς ἀληθής ἐστίν“· καὶ ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς· „Οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς ὡς ἄνθρωπος ὥστε ψεύδεσθαι“· καὶ ἐν τῇ Ἰωάννου πρώτῃ· „Ὁ
 10 Θεὸς φῶς ἐστίν· καὶ σκοτεῖα οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ οὐδεμία“.

LXII. — Ὅτι ἡ θεία ἀλήθεια πρώτη καὶ ἐσχάτη ἐστίν.

Εἰ γὰρ τὸ θεῖον εἶναι πρῶτον καὶ τελειότατον, καὶ ἡ ἐν αὐτῷ ἀλήθεια πρώτη καὶ ἄκρα.

Ἔτι, τὸ κατ' οὐσίαν ἐν τινι τελειότατα ἐστίν ἐν αὐτῷ· ἀλλὰ τῷ Θεῷ ἡ ἀλήθεια οὐσιωδῶς ἀποδίδεται.
 15

Ἔτι, τὸ μέτρον ἐν ἑκάστῳ γένει τελειότατόν ἐστιν ἐν τῷ γένει· ἡ δὲ
 f. 28^v θεία ἀλήθεια μέτρον πάσης ἀληθείας ἐστίν· ὡς γὰρ ἡ ἀλήθεια | τοῦ
 ἀνθρώπινου νοῦ μετρεῖται τοῖς πράγμασιν τοῖς ἐκτός, καὶ ἀληθής ὁ νοῦς
 20 ἡμῶν λέγεται εἰ συνάδοι τοῖς πράγμασιν, οὕτως ἡ τῶν πραγμάτων ἀλή-
 θεια τῷ θείῳ μετρεῖται νῷ, ὅς ἐστιν αἰτία αὐτῶν· ὡσπερ ἡ τῶν τεχνητῶν
 ἀλήθεια, ὑπὸ τῆς τέχνης τοῦ πεποιηκότος· ἀληθές γὰρ τὸ κιβώτιον, ὅταν
 συνάδῃ τῇ τέχνῃ. Ἐπεὶ οὖν ὁ Θεὸς πρῶτός ἐστι νοῦς καὶ πρῶτον νοητόν,
 ἀνάγκη τὴν ἀλήθειαν ἑκάστου νοῦ τῇ ἀληθείᾳ ἐκείνου μετρεῖσθαι, εἴπερ
 25 ἕκαστον τῷ πρώτῳ τοῦ ἰδίου γένους μετρεῖται· ἡ θεία τοίνυν ἀλήθειά
 ἐστὶ πρώτη καὶ ἄκρα καὶ τελεωτάτη ἀλήθεια.

LXIII. — Λόγοι τῶν βουλομένων ἐκβάλλειν τοῦ Θεοῦ τὴν
 γνῶσιν τῶν μερικῶν.

Πᾶσα γνῶσις διὰ τινος ὁμοιότητος γίνεται· ὁ δὲ νοῦς ἄυλος ὢν τὰ
 30 μερικὰ οὐ γινώσκει· ὁ δὲ θεῖος νοῦς, μάλιστα τῆς ὕλης ἀποχωρεῖ.

Ἔτι, τὰ μερικὰ, οὐκ ὄντα αἰεὶ, ἢ αἰεὶ γνωσθήσονται τῷ Θεῷ, καὶ
 ἔσται τοῦ μὴ ὄντος ἐπιστήμη, ἣτις μόνον τῶν ἀληθῶν εἶναι δύναται, τὰ
 δὲ μὴ ὄντα, οὐδ' ἀληθῆ· ἢ ποτὲ μὲν γνωσθήσονται, ποτὲ δὲ οὐ γνωσθή-
 35 σονται· ἀλλ' ἡ θεία γνῶσις ἀμετάβλητος.

Ἔτι, οὐ πάντα τὰ μερικὰ ἐξ ἀνάγκης προέρχονται· ἀλλ' ἔνια συμ-
 βεβηκότως, περὶ ὧν βεβαία γνῶσις εἶναι οὐ δύναται, εἰ μὴ ὅταν ᾗ· ὅθεν
 καὶ περὶ τῶν μελλόντων συμβεβηκότων, ἐπιστήμην ἐν ἡμῖν εἶναι ἀδύνατον,

ἀλλὰ στοχαστικὴν μόνον ὑπόληψιν· ἀλλ' ἡ θεία γνῶσις βεβαιότατη καὶ ἀψευδής.

Ἔτι, τινῶν μερικῶν ἢ θέλησις αἰτιὸν ἐστίν· αἱ δὲ τῆς θελήσεως κινήσεις ὑπὸ τοῦ θέλοντος μόνου γινώσκονται, οὐ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ εἰσίν· καὶ διὰ τοῦτο οὐχ οἷόν τε περὶ τῶν τοιούτων μερικῶν γνῶσιν ἔχειν βεβαίαν· ἡ δὲ θεία γνῶσις βεβαία.

Ἔτι, τὰ μερικὰ ἄπειρα, τοῦλάχιστον ἐν δυνάμει· τὸ δὲ ἄπειρον, ἢ τοιοῦτον, ἄγνωστόν ἐστιν.

Ἔτι, ὡσπερ τὸ τῆς ἐπιστήμης τίμιον ἐκ τῆς ἀξίας τοῦ ἐπιστητοῦ πως λαμβάνεται, οὕτως ἡ φαυλότης τοῦ ἐπιστητοῦ εἰς τὴν τῆς ἐπιστήμης ἀνακάμπει φαυλότητα· ὁ δὲ θεῖος νοῦς τιμιώτατος· οὐκ ἄρα ἡ ἀξία αὐτοῦ πείσεται τὸ τὰ φαυλότατα γινώσκειν τῶν μερικῶν.

Ἔτι, τὸ γνωστόν ἐστὶ πως ἐν τῷ γινώσκοντι· κακὸν δὲ ἐν τῷ Θεῷ εἶναι οὐ δύναται· ἐν δὲ τοῖς μερικοῖς τὸ κακὸν εὐρίσκεται καὶ ἡ στέρησις· οὐκ ἄρα ἔχει ὁ Θεὸς γνῶσιν τῶν μερικῶν.

LXIV. — Τάξις τῶν λεχθησομένων περὶ τῆς θείας γνώσεως.

Ἰνα τοίνυν ἐξωσθῇ ἡ πλάνη αὕτη, ἐξωσθέντων τῶν ἐναντίων τῇ ἀληθείᾳ κινήτικῶν | αὐτῆς, δεῖξομεν πρῶτον, ὅτι ὁ θεῖος νοῦς γινώσκει τὰ μερικὰ· δεύτερον, ὅτι καὶ τὰ μὴ ὄντα ἐνεργείᾳ· τρίτον, ὅτι καὶ τὰ μέλλοντα συμβεβηκότα, ἀψευδεῖ γνῶσει· τέταρτον, ὅτι τὰς τῆς θελήσεως κινήσεις· πέμπτον, ὅτι τὰ ἄπειρα· ἕκτον, ὅτι τινὰ φαῦλα καὶ τῇ γνῶσει ἐλάχιστα· ἕβδομον, ὅτι γινώσκει τὰ κακὰ καὶ τὰς στέρησεις πάσας καὶ ἐνδεΐας.

LXV. — Ὅτι ὁ Θεὸς γινώσκει τὰ καθέκαστα.

Γινώσκει γὰρ ὁ Θεὸς τὰ πράγματα καθόσον εἰσὶν ἀποτελέσματα αὐτοῦ· τοιαῦτα δὲ εἰσὶ τὰ καθέκαστα· τὰ γὰρ καθόλου ἐν αὐτοῖς εἰσίν, οὐ καθ' αὐτὰ ὑφεστῶτα.

Ἔτι, ὁ Θεὸς πρώτη καὶ καθόλου τοῦ εἶναι ἀρχή· ἡ ὕλη δὲ, ὃν ἐστὶν ἐν δυνάμει, καὶ τὸ συμβεβηκὸς ὄν ἐν ἄλλῳ· ἐξ ὧν δὴ καὶ τῶν εἰδῶν τὸ ἄτομον συνίσταται, καὶ τῶν ἀρχῶν γινωσκομένων, τὸ ἐξ αὐτῶν γινώσκεται· ἡ γνῶσις ἄρα τῶν καθέκαστα, οὐκ ἄπεστι τοῦ Θεοῦ.

Ἔτι, ὁ Θεὸς τῷ γινώσκειν τὴν αὐτοῦ οὐσίαν τελείως, γινώσκει τὴν κοινὴν φύσιν τοῦ ὄντος· τὸ δὲ καθόλου καὶ μερικὸν διαφοραὶ εἰσὶν ἢ πάθη τοῦ ὄντος καθ' αὐτά. Ἄλλ' ὡσπερ τὸ καθόλου γινώσκει, οὐ γινώσκων μόνον τὸν τῆς ὀλότητος λόγον ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ καθόλου πρᾶγμα, οἷον ζῶον ἢ ἄνθρωπον, οὕτως οὐ μόνον τὸν τῆς μερικότητος λόγον γινώσκει, ἀλλὰ καὶ τὸ μερικὸν αὐτὸ τόδε ἢ ἐκεῖνο.

Ἔτι, ὁ θεῖος νοῦς οὐκ ἐκ τῶν πραγμάτων τὴν γνῶσιν λαμβάνει, ὡς

ὁ ἡμέτερος, ἀλλὰ τῇ ἑαυτοῦ γνώσει μᾶλλον αἰτιός ἐστι τῶν πραγμάτων· καὶ οὕτως ἢ γνώσις αὐτοῦ ἢ περὶ αὐτῶν κατὰ τὸν τρόπον τῆς πρακτικῆς γνώσεως ἐστίν, ἢς ἢ τελειότης, τὸ πρὸς τὰ μερικὰ φθάνειν· τέλος γὰρ αὐτῆς ἢ ἐνέργεια, ἢ ἐστὶν ἐν τοῖς μερικοῖς· ἢ θεία ἄρα γνώσις ἦν περὶ
 5 τῶν ἄλλων ἔχει πραγμάτων ἐκτείνεται μέχρι τῶν καθέκαστα.

Τοῦτο δὲ καὶ τῇ θείᾳ Γραφῇ βεβαιούται· λέγεται γὰρ ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους· „Οὐκ ἐστὶν οὐδεμία κτίσις ἀφανῆς ἐνώπιον αὐτοῦ“· καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ· „Μὴ εἴπῃς κρυβῆσθαι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰψίστου τίς ἐμοῦ μνησθήσεται“· Φανερόν δὲ καὶ ὅπως ἢ εἰς τοῦναντίον γενομένη
 10 ἀπαγωγή οὐ συμπεραίνει καλῶς· ὅ γὰρ ὁ θεὸς νοῦς νοεῖ, εἰ καὶ αὐλόν ἐστίν, ὁμοῦς ὁμοιότης τοῦ εἶδους καὶ τῆς ὕλης ἐστίν, ὡς πρώτη παρακτικὴ ἀρχὴ ἑκατέρου.

LXVI. — Ὅτι γινώσκει τὰ μὴ ὄντα.

15 Ἡ αὐτὴ γὰρ παράθεσις ἐστὶ τῆς θείας σοφίας πρὸς τὰ γινωσκόμενα πράγματα, ἣτις ἐστὶ τῶν γινωσκομένων πρὸς τὴν ἡμετέραν γνώσιν· ἀλλὰ τὸ ἐπιστητὸν δύναται εἶναι ἄνευ τοῦ ἔχειν ἡμᾶς περὶ αὐτοῦ ἐπιστήμην,
 f. 29^v ὡς περὶ τοῦ τετραγωνισμοῦ | τοῦ κύκλου φησὶν ὁ Φιλόσοφος ἐν Κατηγορίαις· ἐστὶν ἄρα καὶ ἡ θεία ἐπιστήμη περὶ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν
 20 μὴ ὄντων.

Ἔτι, ἢ γνώσις ἢ θεία περὶ τῶν πραγμάτων ἔοικε τῇ τοῦ τεχνίτου περὶ τῶν τεχνητῶν, ἣ οἶδε καὶ τὰ μήπω τεχνηθέντα· τὰ γὰρ εἶδη τῶν τεχνητῶν ἐκ τῆς ἐν τῇ ψυχῇ ἐπιστήμης αὐτοῦ, εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ὕλην προχέονται καὶ τὴν κατασκευὴν τῶν τεχνητῶν· διὸ εἰσὶν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ
 25 τοῦ τεχνίτου εἶδη μήπω ἔξω προεληλυθότα.

Ἔτι, ὁ ἡμέτερος νοῦς κατ' ἐκείνην τὴν δύναμιν ἣ τὸ τί εἶναι ἡγουν τὸ τί ἐστὶ γινώσκει, δύναται γνώσιν ἔχειν καὶ τῶν ἐνεργείᾳ μὴ ὄντων· δύναται γὰρ ἔππου ἢ λέοντος περιλαμβάνειν οὐσίαν, τῶν τοιοῦτων ζώων πάντων ἀναιρηθέντων. Ὁ δὲ θεὸς νοῦς γινώσκει κατὰ τὸν τρόπον τοῦ
 30 γινώσκοντος τί ἐστίν, οὐ μόνον τοὺς ὀρισμούς, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀποφαντικά· γινώσκει ἄρα καὶ τὰ μὴ ὄντα.

Ἔτι, ἀποτέλεσμά τι ἐν τῇ ἰδίᾳ αἰτίᾳ προγινώσκεισθαι δύναται καὶ πρὸ τοῦ εἶναι· ἢ δὲ περὶ τῶν πραγμάτων τοῦ Θεοῦ γνώσις κατ' αἰτίαν ἐστίν.

35 Ἔτι, τὸ νοεῖν τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔχει διαδοχὴν, ὡσπερ οὐδὲ τὸ εἶναι αὐτοῦ· ἐστὶν ἄρα ὅλον ὁμοῦ διαμένον· ὅπερ κατὰ τὸν λόγον ἐστὶ τῆς αἰδιότητος· καὶ οὕτως ὅπερ ἂν κατὰ πάντα τὸν τοῦ χρόνου δρόμον ἐνεργῆται, ὁ

7 Hebr. 4, 18 8 Eccli. 16, 15 22 τεχνηθέντα sic pour τεχνηθέντα ου τεχνασθέντα, à moins qu'il ne faille supposer un verbe τεχνίζω

θεῖος νοῦς ἐν ἑλί τῇ αὐτοῦ αἰδιότητι ὡς παρὸν γινώσκει· οὐ μέντοι διὰ τοῦτο ὃ ἐν τινι τοῦ χρόνου γίνεται μέρει αἰεὶ ἦν ὑφ'εστῶς· οὕτως οὖν καὶ τῶν μήπω ὄντων κατὰ τὸν δρόμον ὅλον τοῦ χρόνου ὁ Θεὸς ἔχει τὴν γνῶσιν. Οὐ μέντοι πάντα τὰ μὴ ὄντα πρὸς τὴν θεϊκὴν γνῶσιν τὴν αὐτὴν ἔχει σχέσιν· τὰ γὰρ μήτε ὄντα μήτε γεγονότα μήτε ἐσόμενα οἶδεν ὁ Θεὸς ὡς δυνατὰ τῇ αὐτοῦ δυνάμει, οὐχ ὡς ὄντα ἀμηγέπη ἐν ἑαυτοῖς, καὶ ὡς ἔνιοι λέγουσιν, οἶδε ταῦτα γινώσκει νοήσεως ἀπλής· τὰ δὲ ὄντα ἐν ὀψοῦν χρόνῳ τῶν τριῶν καὶ καθό εἰσιν ἐν τῇ ἑαυτοῦ δυνάμει γινώσκει, καὶ ὡς εἰσιν ἐν τοῖς ἰδίῳις αἰτίῳις, καὶ ἐν ἑαυτοῖς, ἦν ἔνιοι καλοῦσιν ὄψεως γνῶσιν. Τούτῳ καὶ ἡ Γραφή μαρτυρεῖ· ἐν γὰρ τῷ Ἐκκλησιαστῇ λέγεται· „Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν πρὸ τοῦ κτισθῆναι πάντα εἰσιν ἐγνωσμένα, ὡσπερ καὶ μετὰ τὸ γενέσθαι πάντα γινώσκει“. Καὶ ἐν τῷ Ἰερεμῖα· „πρὸ τοῦ πλασθῆναι, ἐν τῇ κοιλίᾳ ἐγνώκᾳ σε“. Οὐκ ἄρα, ὡς τινες εἶπον, ὁ Θεὸς καθόλου μόνον ἐπίσταται τὰ μερικά, ἐν ταῖς αἰτίῳις αὐτῶν δηλαδὴ ταῖς καθόλου, ὡς ὁ γινώσκων τήνδε τὴν ἐκλειψιν οὐ καθ' ἑαυτήν, ἀλλ' ὅτι πρόεισιν ἐκ τῆς ἀντιθέσεως· ἡ γὰρ θεῖα γνῶσις ἐκτείνει ἑαυτὴν καὶ ἐπὶ τὰ καθέκαστα, καθόσον εἰσιν ἐν ἑαυτοῖς.

DXVII. — Ὅτι γινώσκει τὰ καθέκαστα καὶ μέλλοντα συμβεβηκότα. f. 30
20

Τὸ γὰρ συμβεβηκός, καθό ἐστίν ἐνεστῶς, βεβαίως γινώσκεται, καὶ οὐ προσίσταται τὸ εἶναι αὐτὸ συμβεβηκός· ἀλλ' ὀπόταν μόνον ὡς μέλλων γινώσκεται, δύναται ἢ περὶ αὐτοῦ γνῶσις σφαλῆναι· ἡ δὲ τοῦ θεῖου νοῦ γνῶσις ἐξ αἰδίου φέρεται ἐφ' ἑκαστον τῶν γινομένων ἐν τῷ τοῦ χρόνου δρόμῳ, ὡς ἐνεστῶς, καὶ οὐ μόνον κατὰ τὸ εἶναι ὃ ἔχει ἐν ταῖς ἰδίῳις ἑκαστον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ εἶναι ὃ ἔχει ἐν ἑαυτῷ.

Ἐτι, ὁ Θεὸς οὐ μόνον τὰς τῶν συμβεβηκῶτων αἰτίας οἶδεν ἀλλὰ κάκεινα οἷς κωλυθῆναι δύναται· γινώσκει τοίνυν βεβαίως πότερον εἰσὶ τάδε τὰ συμβεβηκότα, ἢ οὐκ εἰσιν.

Ἐτι, ὁ Θεὸς οὐ μόνον οἶδε τινὰ ἀποβῆναι ἢ ἀποβήσεσθαι, ἀλλ' ὅτι καὶ ἀναγκαίως ἢ ἐνδεχομένως καὶ συμβεβηκότως· καὶ οὕτως ἡ ἀλήθεια καὶ τὸ ἀπαρέγκλιτον τῆς θεῖας σοφίας οὐκ ἀφαιρεῖ τὸ συμβεβηκός τῶν πραγμάτων· δεῖ γὰρ αὐτὰ γίνεσθαι ὡς ὁ Θεὸς γινώσκει ἀποβησόμενα.

Τοῦτο δὲ καὶ τῇ Γραφῇ βεβαιούται. Ἐν γὰρ τῇ Σοφίᾳ λέγεται περὶ τῆς σοφίας, ὅτι „σημεῖα προγινώσκει καὶ ἀποβάσεις καιρῶν καὶ χρόνων“. Καὶ ἐν τῷ Ἐκκλησιαστῇ· „Οὐκ ἔστι τι κεκρυμμένον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ· ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ εἰς τὸν αἰῶνα, πάντα“ ἐπιβλέπει. Καὶ ἐν τῷ Ἡσαΐα· „Προεῖπόν σοι ἀποτότε, καὶ πρὸ τοῦ ἐλθεῖν ἀνήγγειλά σοι“.

10 Eccli. (non l'Ecclésiaste) 23, 29 12 Ier. 1, 5 35 Sap. 8, 8 36 Eccli. 39, 24-25 38 Is. 48, 5

LXVIII. — Ὅτι ὁ Θεὸς γινώσκει τὰς τῆς θελήσεως κινήσεις καὶ τοὺς λογισμοὺς τῶν διανοιῶν.

Πᾶν γὰρ τὸ κατὰ τινα τρόπον ὄν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ γινώσκειται· τὸ δὲ ἐν τῇ θελήσει ἢ τῷ διαλογισμῷ ὄν, ἐν τῇ ψυχῇ ἐστίν, ὡσπερ εἰσὶν ἄλλα
5 ἐν τοῖς ἔξω τῆς ψυχῆς πράγμασιν.

Ἔτι, ὁ Θεὸς πάντα γινώσκει ἐφ' ἃ τὸ αἰτιατικὸν αὐτοῦ ἐξαπλοῦται· ἐξήπλωται δὲ καὶ ἐπὶ τὰς ἐνεργείας τοῦ νοῦ καὶ τῆς θελήσεως.

Ἔτι, ὡσπερ τῷ γινώσκειν τὸ ἑαυτοῦ εἶναι ἐκάστου γινώσκει τὸ εἶναι, ὅτι παντὸς εἶναι τὸ αὐτοῦ πρῶτον ἐστὶ καὶ ἀρχή, οὕτω τῷ γινώσκειν τὸ
10 νοεῖν καὶ τὸ θέλειν αὐτοῦ γινώσκει πᾶσαν γνῶσιν καὶ θέλησιν.

Τοῦτο δὲ καὶ τῇ Γραφῇ βεβαιούται. Ἐν γὰρ ψαλμοῖς λέγεται·
„Ἐρευνῶν καρδίας καὶ νεφροῦς ὁ Θεός“· καὶ ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην·
„Χρεία γὰρ αὐτῷ οὐκ ἦν, ἵνα τις μαρτυρήσει περὶ τοῦ ἀνθρώπου· αὐτὸς
γὰρ ἐγίνωσκε τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ“. Ἡ ἀρχὴ δὲ ἦν ἐπὶ τὰς ἰδίας ἐνεργείας ἢ
15 θέλησιν ἔχει, δι' ἣν ἐν τῇ αὐτῆς ἐστὶ δυνάμει θέλειν καὶ μὴ θέλειν, ἐλαύνει τὸν περὶ ἕν τι τῆς δυνάμεως ὄρον καὶ τὴν βίαν τῆς ἔξωθεν αἰτίας, οὐ μέντοι τὴν ἐπίρροϊαν τῆς ὑπερκειμένης αἰτίας, ἀφ' ἧς ἐστὶν αὐτῇ τὸ εἶναι καὶ ἐνεργεῖν· καὶ οὕτως τὸ αἰτιατικὸν ἐν τῇ πρώτῃ αἰτίᾳ
f. 80 τῷ Θεῷ μένει, | καὶ τῇ παραθέσει τῶν τῆς θελήσεως κινήσεων, ἵν' οὕτως
20 ὁ Θεὸς τῷ γινώσκειν ἑαυτὸν καὶ τὰ τοιαῦτα γινώσκειν δύνηται.

LXIX. — Ὅτι γινώσκει τὰ ἄπειρα.

Τῷ γὰρ γινώσκειν ἑαυτὸν τῶν ὄντων αἰτίαν ὄντα τὰ ἄλλα γινώσκει· τὰ δὲ ἄπειρα ὄντα εἰσὶ, καὶ αὐτὸν ἔχουσιν αἷτιον.

Ἔτι, ἡ δύναμις αὐτοῦ ἄπειρος οὔσα, εἰς ἄπειρα ἑαυτὴν ἐκτείνει· ὁ
25 δὲ Θεὸς τελείως τὴν αὐτοῦ γινώσκει δύναμιν, ὥστε καὶ πάντα ἐν οἷς αὕτη δύναται.

Ἔτι, ὡς τῷ πεπερασμένῳ νοεῖν ἡμῶν τὰ πεπερασμένα δεχόμεθα, καὶ ὁ Θεὸς τῷ ἀπείρῳ νοεῖν αὐτοῦ τὰ ἄπειρα χωρῆσαι δυνήσεται. Ἔστι δὲ
30 τὸ νοεῖν αὐτοῦ ἄπειρον, ὡς καὶ τὸ εἶναι.

Ἔτι, ὡς τὸ πλῆθος οὐδεμίαν διαφορὰν ἐν τῇ θείᾳ γνώσει ποιεῖ, ἐπεὶ οὐ διαφόροις εἶδеси τὰ πολλὰ ἐκεῖ, ἀλλ' ἐνὶ εἴδει ὃ ἐστὶν ἡ οὐσία αὐτοῦ γινώσκονται· διὸ καὶ πλείω ὁμοῦ τῷ Θεῷ γινώσκονται, οὕτως οὐδὲ τὸ ἄπειρον. Οὐδὲν τοίνυν πρὸς τὸν θεῖον νοῦν διαφέρει, πεπερασμένα ἢ
35 ἄπειρα νοεῖν. Τούτῳ συνάδει τὸ ἐν ψαλμοῖς· „Καὶ τῆς συνέσεως αὐτοῦ, οὐκ ἐστὶν ἀριθμὸς“. Ὅτι δὲ τὸ ἄπειρον ἢ ἄπειρον ἄγνωστον, ἀληθές ἐστὶν, εἰ τῇ μετρήσει τῶν οἰκείων μερῶν γνωστόν ἐστὶν· αὕτη γὰρ τῆς ποσότητος γνῶσις ἰδία, ἢ ἐφαρμόζει ὁ τοῦ ἀπείρου λόγος. Ὁ δὲ Θεὸς οὕτω

γινώσκει· ὥστε οὐδὲ κυρίως ἢ ἐστὶν ἄπειρον, ἀλλ' ὡς οὕτως ἔχον πρὸς τὴν θείαν ἐπιστήμην, ὥσπερ ἂν εἰ πεπερασμένον ἦν.

Ἰστέον δέ, ὅτι τὰ μὲν πεπερασμένα γινώσκει ἐπιστήμη θεωρίας, τὰ δὲ ἄπειρα, γινώσκει ἀπλῆς νοήσεως, ἢ γινώσκει καὶ τὰ μὴ ὄντα· γινώσκει γὰρ ταύτη τά τε ἐν τῇ δυνάμει τῆς κτίσεως ἄπειρα καὶ τὰ ἐν τῇ ἰδίᾳ δυνάμει. 6

LXX. — Ὅτι γινώσκει τὰ φαῦλα.

Ἀπείρου γὰρ δυνάμεως ὢν ἐν τῷ νοεῖν, ὥσπερ καὶ ἐν τῷ ποιεῖν, μέχρι καὶ πορρώτατα τὴν γνῶσιν ἐκτείνει, καὶ πᾶσι τοῖς βαθμοῖς τῆς τιμιότητος καὶ φαυλότητος ἐπεξέρχεται. 10

Ἔτι, ἕκαστον ἐν ἑαυτῷ θεωρούμενον τίμιόν ἐστίν. Εἰ γὰρ ἐστὶ τι, καὶ ἐνεργεῖα ἐστὶ, τῆς πρώτης ἐνεργείας ὁμοίωμα ἐστὶ· κἀντεῦθεν ἔχει τὸ τίμιον. Καὶ τὸ δυνάμει δὲ ὄν τῇ πρὸς τὴν ἐνέργειαν τάξει μετέχει τῆς τιμιότητος. Ἀλλὰ λέγεται τι ἀτελὲς τῇ πρὸς τὸ τιμιώτερον παραθέσει· τοῦ Θεοῦ δὲ οὐκ ἤττον διεστήκασιν τὰ τιμιώτατα τῶν ὄντων ἢ τὰ ἔσχατα 15 διεστήκασιν τῶν ὑπὲρ αὐτά· καὶ εἰ ἐμποδῶν ἦν ἢ τοιαύτη διάστασις τῇ θείᾳ γνῶσει, καὶ τὰ τοιαῦτα ἂν οὐκ ἐγινώσκετο, πολλῷ μᾶλλον τὰ τιμιώτερα, καὶ ὁ Θεὸς οὐδὲν ἂν ἐγίνωσκε πλήν ἑαυτοῦ. | Εἰ τοίνυν τὸ παρ' ἑαυτὸν f. 31 τιμιώτατον γινώσκει, τῷ αὐτῷ λόγῳ καὶ τὰ ἄλλα γινώσεται, καθόσον ἂν ἔχη τὸ εὐτελές. 20

Ἔτι, τὸ ἀγαθὸν τῆς τοῦ ὄλου τάξεως τιμιώτερόν ἐστίν ἐκάστου μέρους τοῦ ὄλου, ὡς τὸ τέλος, τῶν πρὸς αὐτό· ἀλλ' ὁ Θεὸς γινώσκει τινὰ φύσιν τιμίαν· γινώσεται ἄρα μάλιστα καὶ τὴν τοῦ καθόλου τάξιν, ἢ συνίσταται ἐν ταῖς διαστάσεσι καὶ σχέσεσι τῶν τιμιωτέρων καὶ εὐτελεστέρων ἐν τῷ παντί. 25

Ἔτι, ἢ τῶν γινωσκομένων εὐτέλεια οὐκ ἐπανακάμπτει πρὸς τὸν γινώσκοντα καθ' αὐτήν· ὁ γὰρ γινώσκων τὰ εἶδη τῶν γνωστῶν, κατὰ τὸν ἑαυτοῦ περιέχει τρόπον· εἰ μὴ κατὰ συμβεβηκὸς καὶ ὅταν τὰ εὐτελεῖ ἐπισκεπτόμενος τῶν τιμιωτέρων ἀφέλκῃται, ἢ ἐκ τῆς τῶν εὐτελῶν ἐπισκέψεως ἀποκλίνῃ εἰς τινὰς οὐκ ὀφειλομένας ἐπιθυμίας, ἅπερ ἐν τῷ Θεῷ εἶναι οὐ 30 δύνανται. Οὐκ ἄρα τὴν θείαν ἀξίαν ἢ γνῶσις βιάζεται τῶν εὐτελῶν, ἀλλὰ μᾶλλον τῇ θείᾳ προσήκει τελειότητι, καθόσον ἐν ἑαυτῇ πάντα περιέχει.

Ἔτι, οὐ νομίζεται δυνάμεις τις μικρὰ τῷ ἐν μικροῖς δύνασθαι, ἀλλὰ τῷ ἐν μικροῖς ὀρίζεσθαι· ὁ δὲ Θεὸς μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ γνῶσει ἑαυτὸν καὶ τὰ ἄλλα γινώσκει· οὐκ ἄρα εὐτελίσει τὴν σοφίαν αὐτοῦ ἢ γνῶσις τῶν 35 εὐτελῶν.

Τούτῳ συνάδει καὶ τὸ ἐν τῇ Σοφίᾳ· „Ψαύει πανταχοῦ διὰ καθαρότητος καὶ οὐδὲν μεμολυσμένον αὐτῇ συναντᾷ“.

LXXI. — "Οτι γινώσκει τὰ κακά.

Τοῦ ἀγαθοῦ γνωσθέντος, γινώσκειται τὸ ἀντικείμενον αὐτῷ κακόν· ὁ δὲ Θεὸς οἶδε πάντα τὰ μερικὰ ἀγαθὰ, οἷς τὰ κακά ἀντίκειται.

Ἔτι, οἱ λόγοι τῶν ἐναντίων ἐν τῇ ψυχῇ οὐκ ἐναντίοι· οὕτως ὁ λόγος ὃς γινώσκειται τὸ κακὸν οὐ μάχεται τῷ ἀγαθῷ, λυσιτελεῖ μὲν οὖν πρὸς τὸν τοῦ ἀγαθοῦ λόγον· ἀλλ' ἐν τῷ Θεῷ οἱ λόγοι πάντες εὐρίσκονται τοῦ ἀγαθοῦ, ἀπολελυμένως τελείῳ ὄντι· ὥστε καὶ ὁ λόγος ὃς τὸ κακὸν γινώσκειται.

Ἔτι, τὸ ἀληθές, ἀγαθὸν τοῦ νοῦ· ἀληθές δέ, οὐ μόνον ὅτι τὸ ἀγαθὸν ἀγαθόν, ἀλλὰ καὶ ὅτι τὸ κακὸν κακόν ἐστίν, ὥσπερ ἀληθές εἶναι τε τὸ ὄν καὶ μὴ εἶναι τὸ μὴ ὄν· ὁ δὲ θεῖος νοῦς τέλειός ἐστι, καὶ οὐδεμιᾶς ἀγαθότητος ἐνδεής.

Ἔτι, ὁ Θεὸς γινώσκει τὴν διάκρισιν, οἶδε τὴν ἀπόφασιν, ἢ μάλιστα διακρίνει· ἢ δὲ στέρησις ἀπόφασίς ἐστίν ἐν ὠρισμένῳ ὑποκειμένῳ, τὸ δὲ κακὸν οὐδὲν ἄλλο ἢ τῆς ὀφειλομένης τελειότητος στέρησις.

Ἔτι, ὁ Θεὸς οὐ μόνον τὰ εἶδη γινώσκει, ἀλλὰ καὶ τὴν ὕλην· ἑαυτὴν δὲ ἢ δύναμις τῆς ὕλης ἐκτείνει καὶ πρὸς τὸ εἶδος καὶ πρὸς τὴν στέρησιν· τὸ δὲ κακὸν στέρησις τίς ἐστίν.

Ἔτι, ὁ Θεὸς γινώσκει τὴν τοῦ παντὸς τάξιν βελτίστην οὖσαν, ἐν ἣ ἔισι τινὰ πρὸς τὸ ἀπαλλάττειν τῶν βλαβερῶν.

Ἔτι, ἐν ἡμῖν ἢ τῶν κακῶν γνώσις οὔτε φέγεται καὶ ἐπαινεῖται, εἰ μὴ κατὰ συμβεβηκός, ὅταν τις ἐντεῦθεν πρὸς τὰ πονηρὰ ἀποκλίνη, ὃ τῷ ἀμεταβλήτῳ οὐχ ἀρμόζει Θεῷ· οὐδὲν οὖν κωλύει τὸν Θεὸν τὰ κακά γινώσκειν.

Τούτῳ συνάδει τὸ ἐν τῇ Σοφίᾳ λεγόμενον, ὅτι „τὴν τοῦ Θεοῦ σοφίαν οὐ νικᾷ ἢ κακία“· καὶ ἐν ταῖς Παροιμίαις· „Ἄδης καὶ ἀπώλεια φανερὰ παρὰ τῷ Κυρίῳ“· „καὶ ἐν ψαλμοῖς· „Αἱ ἀνομίαι μου ἀπὸ σοῦ οὐκ ἀπεκρύβησαν“· καὶ ἐν τῷ Ἰώβ· „Αὐτὸς οἶδε τὴν τῶν ἀνθρώπων ματαιότητα, καὶ ὁ ὄρων τὴν ἀνομίαν οὐ κατανοεῖ“;

Ἰστέον δέ, ὅτι διὰ τῶν ἀγαθῶν γινώσκονται τὰ κακά, ὥσπερ τὰ πράγματα διὰ τῶν οἰκείων ὀρισμῶν, καὶ οὐχ ὡς τὰ συμπεράσματα διὰ τῶν ἀρχῶν, ἵνα ἢ μεταβατική ἢ τῶν κακῶν γνώσις διὰ τῶν ἀγαθῶν· οὔτε μὴν ἀτέλειαν τῇ θεῖᾳ γνώσει προσάπτει τὸ τὰ κακά γινώσκειν τῇ στερήσει τῶν ἀγαθῶν, ἐπεὶ τὸ κακὸν οὐ φησιν εἶναι, εἰ μὴ καθόσον ἐστὶ στέρησις τοῦ ἀγαθοῦ· ὅθεν ταύτῃ μόνον ἐστὶ γνωστόν· ἕκαστον γάρ, καθόσον ἔχει τοῦ εἶναι, κατὰ τοσοῦτον ἔχει καὶ τοῦ γινώσκεσθαι.

LXXII. — "Οτι ὁ Θεός ἐστι θέλων.

Πάντα γὰρ τὰ αἰσθανόμενα καὶ νοοῦντα καὶ θέλουσι καὶ ἐφίενται· ἢ θέλησις μέντοι ἰδίως ἐστὶν ἐν τῷ νῷ· καὶ ὁ Θεός ἐστι νοῶν.

Ἔτι, τὸ νοεῖν τοῦ Θεοῦ, τελειότατον, καὶ διὰ τοῦτο ἡδιστον· ἢ δὲ νοητὴ ἡδονὴ τῇ θελήσει ἐστὶν, ὡσπερ ἡ αἰσθητὴ, ἐπιθυμία καὶ ἐφέσει. 5

Ἔτι, τὸ εἶδος τὸ θεωρηθὲν ὑπὸ νοῦ οὐ κινεῖ εἰ μὴ μεσιτευούσης θελήσεως, ἢ ἀντίκειται τὸ ἀγαθόν, ὑφ' οὗ πρὸς τὸ ποιεῖν τις κινεῖται· ἀλλὰ τὸ εἶδος τοῦ θείου νοῦ αἰτίον ἐστὶ κινήσεως καὶ τοῦ εἶναι ἐν τοῖς ἄλλοις· δεῖ ἄρα αὐτὸν εἶναι καὶ θέλοντα· τῷ γὰρ πρώτῳ κινουῦντι ἀρμόζει 10

Ἔτι, ἐκάστῳ ὄντι προσήκει τῆς ἰδίας ἐφίεσθαι τελειότητος καὶ κατὰ τὸν οἰκείον ἐκάστῳ τρόπον, τοῖς μὲν νοητοῖς κατὰ θέλησιν, τοῖς δὲ ζῴοις κατ' αἰσθητὴν ἐφείσιν· ἐπεὶ τοίνυν ὁ Θεός ἐστι νοῶν, ἔνεστι τούτῳ θέλησις· ἦτινι οὐκ ἐπιθυμεῖ τοῦ ἰδίου εἶναι καὶ τῆς ἰδίας ἀγαθότητος, ὡς τὰ μὴ ἔχοντα ἢ ἐνδέοντα, ἀλλ' ἀρέσκει αὐτῷ τὸ εἶναι καὶ ἡ ἰδία ἀγαθότης, καὶ 15 ἡρεμεῖ ἐν αὐτοῖς.

Τούτῳ καὶ ἡ Γραφή μαρτυρεῖ· ἐν γὰρ ψαλμοῖς λέγεται· „Πάντα ὅσα ἠθέλησεν ὁ Κύριος ἐποίησεν“· καὶ ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους· „Τῷ θελήματι αὐτοῦ τίς ἀνθέστηκε“;

LXXIII. — "Οτι ἡ θέλησις τοῦ Θεοῦ ἐστὶν ἡ οὐσία αὐτοῦ.

Ὡς γὰρ ἐστὶ νοῶν κατὰ τὴν ἰδίαν οὐσίαν, οὕτω καὶ θέλων· ἀρμόττει f. 32 γὰρ αὐτῷ θέλοντι εἶναι καθόσον ἐστὶ νοῶν.

Ἔτι, ὡς τὸ νοεῖν τελείωσις τοῦ νοοῦντος, οὕτω καὶ τὸ θέλειν τοῦ θέλοντος· ἀλλὰ τὸ νοεῖν τοῦ Θεοῦ ἐστὶ τὸ εἶναι αὐτοῦ· καὶ τὸ θεῖον ἄρα 25 θέλειν ὁμοίως.

Ἔτι, εἰ ἡ θεία θέλησις ἦν τι προσκείμενον τῇ θείᾳ οὐσίᾳ, ἐπεὶ ἡ θεία οὐσία τελεία ἐστὶν ἐν τῷ εἶναι, εἶπετο ἂν τὴν θέλησιν ἐπεισελθεῖν ταύτῃ ὡσπερ ὑποκειμένῳ συμβεβηκός, καὶ τὴν θείαν οὐσίαν παραβάλλεσθαι αὐτῇ ὡς δύναμιν ἐνεργείᾳ, καὶ ἐν τῷ Θεῷ σύνθεσιν εἶναι. 30

LXXIV. — "Οτι τὸ πρώτως θελητὸν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἡ οὐσία αὐτοῦ.

Τὸ γὰρ νοητὸν ἀγαθὸν ἀντικείμενον ἐστὶ τῇ νοερᾷ θελήσει· τὸ δὲ πρώτως τῷ Θεῷ νοούμενον, ἡ θεία οὐσία. 35

Ἔτι, εἰ ἄλλο τι ἦν Θεῷ θελητὸν πρὸ τῆς ἰδίας οὐσίας, ἦν ἂν ἐκεῖνο ἀνώτερον τῆς θείας θελήσεως, ὡς κινουῦν αὐτόν, καὶ οὕτω καὶ τῆς θείας οὐσίας ἀνώτερον.

9 πρώτῳ, peut être πρώτως A 17 Ps. 134, 6 18 Rom. 9, 19